

ПРИЛОЖИМОСТ НА ИНОВАТИВНИТЕ МОДЕЛИ УЧЕНЕ ЧРЕЗ СЪТРУДНИЧЕСТВО И СЪВМЕСТНО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛЕН УЧИЛИЩЕН ЕТАП

Преп. Кремена Л. Ангелова
ВТУ, Педагогически колеж – Плевен

APPLICABILITY OF THE INNOVATIVE MODELS COOPERATIVE LEARNING AND COLLABORATIVE LEARNING IN PRIMARY SCHOOL

University Lecturer Kremena L. Angelova
VTU, College of Pedagogy – Pleven

Анотация: Докладът разглежда иновативните дидактически модели Учене чрез сътрудничество и Съвместно обучение, като първоначално представя основните характеристики и принципите, върху които те са изградени, а впоследствие ги анализира в съпоставителен план през призмата на нуждите и особеностите на учениците от начален образователен етап. Целта е да се оцени степента на приложимост на двата подхода в началната класна стая.

Ключови думи: иновативни обучителни модели, учене чрез сътрудничество, съвместно обучение, начално училище.

Abstract: The report examines the innovative didactic models Cooperative Learning and Collaborative Learning, initially presenting the main characteristics and principles on which they are built, and subsequently comparing them through the prism of the needs and idiosyncrasies of primary students. The aim is to assess the applicability of the two approaches in the primary classroom.

Key words: innovative teaching models, cooperative learning, collaborative learning, primary school.

През последното десетилетие иновативните дидактически модели все по-уверено и трайно се настаняват в образователното пространство, като дават заявка да играят централна роля в него в близко бъдеще. Това е един естествен еволюционен процес на „прекрояване“ на традиционното в отговор на изискванията на съвременното, който се случва благодарение на факта, че „съвкупността от теоретичните основи на дидактиката позволява изграждането на актуални дидактични модели на преподаване, от които да има полза ученето“ (Бузов 2020, 50).

Настоящият доклад разглежда и съпоставя два обучителни подхода, изградени на базата на конструктивизма – ученето чрез сътрудничество и съвместното обучение (cooperative learning and collaborative learning), като целта е да се установи кой от двата модела е по-подходящ за приложение в начален етап.

В подкрепа на уводните разсъждения за приемствеността в изграждане на съвременните дидактически модели можем да потърсим наченките на конструктивистката теория още във философската мисъл от досократично време при Ксенофан и Хераклит, после да преминем през Декарт и Кант, за да стигнем до оформянето на конструктивизма като педагогически модел при Пиаже и Виготски. Днес можем да дефинираме конструктивизма като „обучителен подход, при който обучаемият активно конструира и добива своето познание, като реалността се определя от неговия

опит“ (Elliott et al. 2000, 256). Стъпвайки на основите на конструктивистката епистемология, през 1991г. Джонсън, Джонсън и Смит очертават принципите на новата образователна парадигма, в която се вписват и двата разглеждани тук модела, а именно:

1. Знанието се конструира от учениците с помощта на учителите.
 2. Учениците придобиват, откриват и трансформират активно своето знание.
 3. Целта е насочена към развиване на компетентностите и талантите на учениците.
 4. Обучението е процес на личностно взаимодействие между самите ученици, както и между учениците и учителите в съвместната им работа.
 5. Всичко гореспоменатото се случва само в контекста на сътрудничество както в класната стая, така и в учителските екипи.
 6. Преподаването се очаква да представлява комплексно прилагане на теория и практика ,което изисква сериозно обучение на учителите.
- (Johnson, D.W., Johnson, R.T., Smith, K.A. 1991, 5)

Както се вижда, тази нова парадигма предефинира цялата структура и динамика на отношенията в класната стая и се нуждае от нови обучителни модели, които да се впишат успешно в нея. Именно тук е мястото на подходите учене чрез сътрудничество и съвместно обучение. И двата модела включват работа по групи за изпълнение на поставена от учителя задача, но в същността си имат доста различия, чийто анализ би ни помогнал в определяне степента им на приложимост в начален етап на обучение.

Cooperative learning (Учение чрез сътрудничество)

Съществуват множество опити за дефиниране на този модел, като тръгнем от най-широкия на Джонсън и Джонсън от 1999, че това е „съвместна работа на ученици в малки групи с цел разширяване на собственото и взаимното познание“ (Johnson, D.W., & Johnson, R.T. 1999, 6), и стигнем до по-конкретния на Спенсър Кейгън, който посочва, че „ученето чрез сътрудничество се основава на създаването, анализа и системното прилагане на структури и начини на организиране на социалната интеракция в класната стая“ (Kagan 1989). Създадените структури биват конкретизирани в дейности според темата и съдържанието на съответния урок. За да демонстрира разликата между традиционния обучителен подход и иновативния такъв, Кейгън дава пример със следните структурни модели (Kagan 2004) :

Структура 1 (традиционна): Фронтална работа с целия клас- учителят задава въпрос, учениците вдигат ръка, учителят посочва един, който отговаря.

Структура 2: RallyRobin – учителят задава въпрос, учениците се обръщат по двойки един към друг и споделят отговорите си, учителят обикаля и наблюдава процеса.

Принципното различие в подходите е очевидно и отлично показва смяната на парадигмата. Предимствата на втория модел са многобройни: учителят има възможност да чуе голяма част от класа, а не само няколко по-напористи и бързи деца; споделят се повече гледни точки вместо да се търси един верен отговор; развиват се социално-емоционалните умения-изслушване на другия, търпение, уважение към чуждото мнение; създава се обща ангажираност- задачата не приключва с първия даден отговор, а всеки споделя своя.

Гореспоменатите Джонсън и Джонсън идентифицират и основните принципи, които лежат в основата на успешното обучително сътрудничество, а именно:

- Позитивна взаимозависимост – зависим един от друг за изпълнение на общата задача ("sink or swim together" – потъваме или плуваме заедно);
- Подкрепящо взаимодействие - учениците взаимно си помагат, споделят, насърчават, обясняват, дискутират;
- Индивидуална отговорност – оценява се приноса на всеки в рамките на общата задача;
- Социални умения за работа в екип – лидерство, доверие, общуване, взимане на решения, управление на конфликти;
- Групова динамика – анализира се доколко групата се е справила със задачата и продуктивна ли е била комуникацията в нея.

(Johnson, Johnson & Holubec 1991)

Работата по иновативния образователен модел учене чрез сътрудничество стимулира развитието на голяма част от съществените умения на 21 век, посочени от Световният Икономически Форум в неговия Доклад за бъдещето на професиите¹ от октомври 2020г., и препотвърдени на последвалите през годините срещи: аналитично мислене, активно учене, комплексно решаване на проблеми, критично мислене, креативност, лидерство и социални умения, гъвкавост, аргументиране и генериране на идеи.

Collaborative learning (Съвместно обучение)

Вероятно поради голямото сходство в значението на английските глаголи **cooperate** и **collaborate**, често двата модела Cooperative learning и Collaborative learning биват отъждествявани или поне трудно отличавани един от друг. Справка в Oxford Learner's Dictionaries Online оправдава тази заблуда:

- **cooperate** (with somebody) (in/on something) to work together with someone else in order to achieve something – работя заедно с някого, за да постигна нещо;
- **collaborate** (with somebody) (on something) to work together with somebody in order to produce or achieve something.- работя заедно с някого, за да произведа или постигна нещо.

Впрочем също толкова общо звучи и опитът да се дефинира Collaborative learning като “ситуация, при която две или повече лица учат или се опитват да научат нещо заедно ” (Dillenbourg, 1999, 1). Очевидно е нужно по- прецизно вглеждане в детайлите, за да очертаем същността на съвместното обучение. Matthews, Cooper, Davidson, & Hawkes наричат членовете на обучителните групи при този подход “responsible participants”(отговорни участници), които вече са придобили определени социални умения, необходими за решаване на дадения казус. Влизайки с тези умения в групата, участниците сами определят своя принос в общата задача, като не е необходимо учителят да възлага конкретни индивидуални задачи и да следи за тяхното изпълнение. В този смисъл, съвместното обучение до голяма степен измества фокуса на внимание от

¹ <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>

учителя към ученика и изисква много повече самоорганизираност, самодисциплина и самооценка от обучаемите.

Theodore Panitz посочва основните принципи, върху които се изгражда съвместното обучение, както следва:

- Съвместната работа води до по-дълбоко разбиране на материала в сравнение с индивидуалната;
- Устното и писмено взаимодействие допринасят за това по-задълбочено разбиране;
- Създават се условия чрез преживяното в класната стая за осъзнаване връзката между социалното взаимодействие и задълбоченото разбиране на материала;
- Някои елементи на това по-дълбоко разбиране са специфични и непредсказуеми;
- Участието в групата се разпределя на доброволен принцип.

(Panitz 1999)

Дейностите в класната стая, които дават конкретен израз на тези по-общии принципи, включват съвместно писане, решаване на казус, дебат, групов дискусия, групово проучване, проектна работа и др.

Разликите

След направения кратък преглед на същността и принципите на функциониране на двата модела идва ред да се концентрираме върху основните различия между тях, за да установим кой е по-подходящ за прилагане на територията на началното училище. Да започнем по-общо с това, че при Collaborative learning учениците работят **по** групи и накрая е важен постигнатият съвместно резултат, а при Cooperative learning работят **като** група, в която всеки има своята конкретна роля и накрая се оценява както общият резултат, така и индивидуалният принос на всеки участник.

Структурата на урока и дейностите в него е по-формална и ясно очертана при Cooperative learning- учителят „разбива“ общата задача на редица конкретни подзадачи и ги разпределя между учениците в отделните групи. При Collaborative learning липсва такова стриктно разпределение, задачата се поставя от учителя, а учениците сами решават как да структурират хода на изпълнението и как да разпределят ролите. В това отношение ученето чрез сътрудничество е по-подходящият модел за начален курс, тъй като малките ученици по-трудно се самоорганизират, а и самостоятелното формулиране на конкретни подзадачи е твърде амбициозно очакване към тях.

Материалите за дейностите се подбират и осигуряват от учителя при Cooperative learning, докато другият модел предполага по-независим изследователски подход на съвместните работни групи, които сами издирват, селектират и използват нужните им ресурси. Това е интересно предизвикателство за учениците в начален етап, което не е непостижимо за изпълнение, но изисква помощ и насоки от педагога в процеса на търсене на подходящите материали.

Ролята на учителя всъщност е основната разлика между двата подхода. Тя е определено активна при Cooperative learning – там учителят организира целия процес,

разпределя работата, контролира изпълнението, консултира, оценява резултата. При Collaborative learning активната роля е отредена на учениците и те сами извършват споменатите дейности в рамките на своята работна група, без да са непрекъснато наблюдавани от педагога. Тук отново ще дадем превес на ученето чрез сътрудничество, предвид специфичната динамика на отношението учител-ученик в началното училище, където още се формират социално-емоционалните умения за работа в екип, отговорност, уважение, търпение и където педагогът играе ключова роля в обучението и възпитанието. На този етап малките ученици все още се нуждаят от близкото присъствие, помощта, напътствията, насърченията на своя учител и би било прибързано да ги лишаваме от тях.

Оценяването на постигнатите резултати също се различава при двата дидактически модела. При ученето чрез сътрудничество педагогът е този, който обобщава, оценява изпълнението на задачата както като групов резултат, така и като индивидуален принос на всеки участник. Съвместното обучение не предполага това, при него обучаемите сами оценяват постигнатото в индивидуален и групов план. Това изисква от тях голяма доза критично и аналитично мислене, самокритичност, обективност, уважение към чуждото мнение – все качества и умения, които са в процес на развитие при малките ученици.

Заклучение

Съпоставянето на двата иновативни образователни подхода през призмата на особеностите и потребностите на учениците от начален етап видимо накланя везните в полза на ученето чрез сътрудничество, където задачите са конкретно поставени, дейностите-предварително структурирани, а учителят е помощник, насърчител, оценител по пътя към придобиване и развиване на новите знания, умения, отношения. Този извод в никакъв случай не цели да премахне съвместното обучение от разнообразната палитра на съвременни дидактически модели, приложими в началното училище, а по-скоро насочва педагозите към по-удачната последователност на приложение на двата подхода, както и към евентуалните предизвикателства по пътя. В случай че първоначалното използване на Cooperative learning в серия от уроци дава добри резултати и се приема положително от учениците, може да се изпробва и адаптиран към възрастовите особености вариант на Collaborative learning, без това да се превръща в самоцел. Ролята на иновативните модели е по естествен начин да се впишат в традиционните такива, за да ги обогатят, надградят и актуализират през призмата на новата образователна парадигма, чиято крайна цел е „децата непрекъснато да усъвършенстват и да разширяват своите знания, да умеят да оперират с тях и да развиват характера си“. (Гергова, 2020, 143) По този начин училището ще успее да отговори на изискванията на обществото да подготвя адекватно днес успешните граждани на утрешния ден.

Използвана литература:

Бузов, Е., 2020. Интерактивният метод в методиката на обучение по конструиране, технологии и предприемачество при 3-10 годишните като част от компетентностния подход. В: Актуални политики и практики в образованието. Компетентностният подход в образователния процес (Сборник доклади от научно-практическа конференция на Педагогически колеж-Плевен). Ред.колегия: Е. Бузов и др. Плевен

2020, с. 50.

Гергова,Хр.,2020. Компетентностният подход в условията на началното ограмотяване на български език като втори език (ученици роми). В: Актуални политики и практики в образованието. Компетентностният подход в образователния процес (Сборник доклади от научно-практическа конференция на Педагогически колеж-Плевен). Ред.колегия: Е. Бузов и др. Плевен 2020, с. 143.

Dillenbourg P., 1999.What do you mean by collaborative learning? In P. Dillenbourg (Ed.), Collaborative-learning: Cognitive and computational approaches, (pp. 1–19). Oxford: Elsevier, 1999.

Elliott, S.N. Kratochwill, T.R., Littlefield Cook, J. & Travers, J., 2000. *Educational psychology: Effective teaching, effective learning (3rd ed.)*. Boston, MA: McGraw-Hill College, 2000.

Johnson, D.W., & Johnson, R.T., 1999.Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon, 1999,p.6.

Johnson, D.W., Johnson, R.T., Holubec, E.J., 1991. Cooperation in The Classroom, Interaction Book Co: Edina, MN, 1991.

Johnson, D.W. Johnson, R.T., Smith, K.A., 1991. Active Learning: Cooperation in the College Classroom Interaction Book Co.: Edina, MNq 1991, p.5

Kagan, S. , 1989-90. *The Structural Approach to Cooperative Learning*,Educational Leadership, v47 n4 p12-15 Dec-Jan 1989-90

Kagan, S. , 2004. *From Lessons to Structures – A Paradigm Shift for 21st Century Education*. San Clemente, CA: Kagan Publishing. *Kagan Online Magazine*, Spring 2004. www.KaganOnline.com (посетен на 05.03.2023г.)

Matthews, R. S., Cooper, J. L., Davidson, N., & Hawkes, P. , 1995. Building bridges between cooperative and collaborative learning. Change: The Magazine of Higher Learning, 1995, 27(4), 35–40.

Panitz, T., 1999. Collaborative versus Cooperative Learning: A Comparison of the Two Concepts Which Will Help Us Understand the Underlying Nature of Interactive Learning, p.12, 1999.

World Economic Forum, 2020. The Future of Jobs Report, 2020, retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/> (посетен на 05.03.2023г.)